

**НАУКОВИЙ
ВІСНИК
ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Рік заснування 1996

Випуск 785

Географія

Збірник наукових праць

Чернівці
Чернівецький національний університет
2017

Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2017. – Вип. 785 : Географія. – 108 с.

Scientific Herald of Chernivtsi University : collection of scientific papers. Chernivtsi : Chernivtsi National University, 2017. – Is. 785: Geography. – 108 p.

У збірнику висвітлюються актуальні проблеми фізичної географії та соціально-економічної географії, над якими працюють науковці Чернівецького національного університету та інших наукових установ і вузів України.

The articles in the journal highlight actual problems of physical geography, economic and social geography, which are studied by the scientists of Chernivtsi National University and other universities and research institutes of Ukraine.

*Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Редакційна колегія:

Головний редактор **В.П. Руденко**
Заступник головного редактора **В.П. Круль**

Editorial Board:

Editor-in-Chief: **V.P. Rudenko**
Deputy Editors: **V.P. Krul**

**В.М. Гуцуляк, В.О. Джаман, М.В. Жук,
К.Й. Кілінська, Б.Т. Рідущ, Т.В. Соловей,
П.О. Сухий, Ю.С. Ющенко, В.Г. Явкін**

**V.M. Gutsuleak, V.O. Djaman, M.V. Juk,
K.Y. Kilinska, B.T. Ridush, T.V. Solovey,
P.O. Sukhiy, Yu.S. Yushchenko, V.G. Yavkin**

Редакційна рада:

В. Андрейчук (Польща) **V. Andreychuk** (Poland)
О. Володченко (Німеччина) **A. Wolodtschenko** (Germany)
М. Куниця (Росія) **M. Kunitsa** (Russia)
К. Місевич (Росія) **K. Misevich** (Russia)
П. Спішак (Словаччина) **P. Spisiak** (Slovakia)
І. Стебельський (Канада) **I. Stebelsky** (Canada)
В. Сурд (Румунія) **V. Surd** (Romania)

Editorial Council:

Відповідальний секретар **Г.Д. Ходан**

Responsible Secretaries: **G.D. Khodan**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Міністерства Юстиції України серія КВ № 15750-4222Р від 26.10.2009

Загальнодержавне видання
Входить до переліку наукових видань ДАК України

Адреса редколегії:
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
географічний факультет,
вул. Коцюбинського, 2
м. Чернівці, Україна, 58012

Adress for correspondence
Chernivtsi National University
named after Yuriy Fedkovych,
Faculty of Geography,
Kotsyubynskiy Str., 2
Chernivtsi, Ukraine, 58012

E-mail: geogvisnyk@chnu.edu.ua

©Чернівецький національний університет, 2017

ЗМІСТ
ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ

Коржик Віталій РУКШИНСЬКА КАРСТОВА ДІЛЯНКА. ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ	4
Кирилюк С.М., Кирилюк О.В., Гречак Ю. Сікорська В. ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДИ ВЕНЕРИ	14
Николаєв А.М. МІЖДОБОВА МІНЛИВІСТЬ ТЕМПЕРАТУРИ ПОВІТРЯ І СМЕРТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ВІД ЗАХВОРЮВАНЬ СИСТЕМИ КРОВООБІГУ	22
Сніжко С.І., Ободовський О.Г., Купріков І.В. ДОВГОСТРОКОВИЙ ПРОГНОЗ ВОДНОГО СТОКУ РІЧОК БАСЕЙНІВ ПРУТУ І СІРЕТУ	27
Удовиченко В. ПОЗИЦІЙНА ВИСОТНА МІКРОРІВНЕВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЛАНДШАФТНИХ КОМПЛЕКСІВ (НА ПРИКЛАДІ КЛЮЧОВОЇ ДІЛЯНКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ)	33

ЕКОНОМІЧНА ГЕОГРАФІЯ

Voiko Iryna, Skutar Tetiana DEVELOPMENT OF THE ENTERTAINMENT ETHNIC ANIMATION PROGRAMS FOR TOURISTS OF DIFFERENT AGE GROUPS BY THE EXAMPLE OF TOURIST AND SKI RESORT "MIGOVO"	42
Ганчук Олена МЕТОДИЧНА МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ З ГЕОГРАФІЇ	49
Гишук Р. М. ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОГО КЛАСТЕРУ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ПО- СТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ	54
Король О.Д. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ США	59
Костащук І.І., Білоус Ю.О., Миколаюк А.О., Микитюк В.В. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ДИСПРОПОРЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ	64
Мантуленко С., Бондаренко О. СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНІ ЗМІНИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ	72
Машіка Г.В. ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНОГО АСПЕКТУ ГОСПОДАРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ	77
Нікіпелова О.М., Кисилевська А.Ю., Сторчак О.В., Захарченко Є.А. ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ ЛІКУВАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ДНІПРОВСЬКОЇ БЕРЕГОВОЇ ЗОНИ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ	85
Пантелєєва Н. ЗАЛІЗОРУДНА БАЗА ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ (В МЕЖАХ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ): СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ	91
Рудько Г.І. МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	98

УДК: 332.1

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНОГО АСПЕКТУ ГОСПОДАРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Машіка Г.В.

Мукачівського державного університету, mashika.g.v.@i.ua

Виявлено особливості дослідження теоретико-прикладного аспекту господарського потенціалу Карпатського регіону. Виділено особливо значущі аспекти системного підходу в рамках регіональних досліджень. Встановлено, що єдиним методологічним засобом, який дозволяє врахувати специфіку подібного об'єкта, оцінити суттєві внутрішні та зовнішні зв'язки є системний підхід. Досліджено значення системного аналізу для регіонального господарського потенціалу та обумовлено необхідність обліку в дослідженнях специфічних особливостей сучасних теоретичних і практичних завдань. Прослідковано еволюцію виникнення поняття «потенціал». Розглянуто види потенціалу, які відповідають восьми класифікаційним ознакам: за рівнем абстрагування, залежно від рівня агрегованості оцінки, за галузевою приналежністю; за мірою реалізації, за напрямком діяльності, за елементним складом, за видом середовища, за функціональною сферою виникнення. Також автор дослідила основні проблеми формування господарського потенціалу регіонів.

Ключові слова: господарський потенціал; Карпатський регіон; системний підхід; управління господарським потенціалом.

Вступ. З розвитком регіональної науки сформувалася ціла система понять «регіону» як об'єкта вивчення і управління, починаючи з виділення території, виходячи з її природно-географічних і економічних особливостей до визначення регіону як соціально-економічної системи та адміністративно-територіальної одиниці – структурної частини (елемента) адміністративно-територіального устрою країни. Оскільки вироблення рекомендацій щодо розвитку господарського потенціалу, перш за все, з питаннями його фінансового забезпечення, має сенс під «регіоном» надалі розуміти «територію в адміністративних межах суб'єкта України, що характеризується наступними основними рисами: комплексністю, цілісністю, спеціалізацією і керованістю, тобто наявністю політико-адміністративних органів управління».

Методика роботи. Мета статті – виявити особливості дослідження теоретико-прикладного аспекту господарського потенціалу Карпатського регіону. Для досягнення мети у статті використано загальнонаукові методи, такі як аналізу та синтезу, індукції та дедукції, аналогії та моделювання, а також інші методи.

Результати досліджень та їх аналіз. Теоретико-прикладний аспект господарського потенціалу регіону слід розглядати з позицій системного підходу.

Значущою перевагою системного підходу для пізнання саме регіональних явищ вважається можливість розгляду об'єкта дослідження як єдиного цілого, що відрізняється рівнем організації. В рамках регіональної економіки важливість цієї

сутнісної властивості продиктована пріоритетністю управлінського аспекту над дослідницькими завданнями. А саме – пізнання властивостей, специфічних характеристик, закономірностей і законів розвитку регіональних систем є основою для розробки доцільних управлінських рішень.

Вищесказане обумовлює необхідність виділення особливо значущих аспектів системного підходу в рамках регіональних досліджень. Серед найбільш істотних відзначимо наступні:

1. Нерідко природні, економічні, соціальні процеси в регіонах протікають повільно. Системний підхід, що володіє можливістю різкого «прискорення» протягом часу, виявляється практично єдиним методом вирішення прогностичних завдань.

2. Об'єкти вивчення в економіці регіону мають вкрай складну структуру з великої кількості взаємопов'язаних складових елементів. Єдиним методологічним засобом, який дозволяє врахувати специфіку подібного об'єкта, оцінити суттєві внутрішні та зовнішні зв'язки є системний підхід.

Системний підхід займається вивченням будь-якого об'єкта (процесу, явища) а також, передусім, дослідження пов'язаної з ним проблемної ситуації, тобто постановкою завдання. При такому тлумаченні застосування системного підходу до дослідження конкретних прикладних проблем є системним аналізом.

Значення системного аналізу для регіонального господарського потенціалу обумовлено необхідністю обліку в дослідженнях специфічних особливостей сучасних теоре-

тичних і практичних завдань, які полягають в необхідності:

- оцінки все більш складних явищ і процесів, що визначають особливості розвитку регіонів;
- формалізації великої кількості різнопланової інформації для вирішення науково-практичних завдань;
- прогнозування динаміки розвитку процесів і явищ в суб'єктах України;
- формування інформаційної системи, що адекватно відображає специфіку і тенденції регіонального розвитку.

Зазначені особливості закономірно знаходять відображення в регіональних дослідженнях, узагальнення яких дозволяє виділити наступні специфічні риси:

1. Посилення абстрактного підходу до вивчення регіональних соціально-економічних систем, зокрема, розвиток моделювання соціально-економічних процесів і явищ.

2. Використання в регіональних дослідженнях методів інших наук (теорії систем, теорії інформації, теорії управління, логіки та інших).

3. Розробка єдиних підходів і алгоритмів до дослідження регіональних систем, систематизації та обробки отриманої інформації.

4. Підвищена увага до вивчення ієрархічних рівнів, потоків, зв'язків, складових внутрішньої структури регіональних систем.

Системний підхід зумовлює необхідність класифікації і впорядкування досліджуваного простору. У дослідженні господарського потенціалу регіону основним об'єктом вивчення є соціально-економічна система.

Аналіз теоретичних досліджень показав, що для виділення системи в господарському потенціалі регіону потрібні такі необхідні і достатні умови:

- мета, для реалізації якої формується регіональна система;
- характеристика внутрішнього середовища системи по відношенню до зовнішньої, тобто обґрунтування принципів виділення системи та її територіальних кордонів;
- суб'єкт дослідження, що власне і формує систему;
- об'єкт дослідження (стосовно завдань даного дослідження – регіон), що складається з безлічі елементів, пов'язаних в єдине ціле важливими щодо мети системними ознаками і зв'язками.

Отже, для з'ясування етимологічної сутності господарського потенціалу регіону

необхідно проаналізувати основні дефініції.

Поняття «регіон» доцільно розглядати як економічну категорію, яка включає наступні аспекти:

– регіон – невід'ємна частина економічної системи країни, пов'язана з нею складними й взаємозалежними відносинами, а також приваблива власними трудовими, природними, економічними, фінансовими й іншими ресурсами [5, с. 35];

– регіон – складна сукупність взаємин його економічних суб'єктів, що формує баланс ринкового попиту та пропозиції і сприяє максимізації господарського ефекту [6, с. 15];

Як господарська система регіон може мати такі стани: функціонування, розвиток, стійкий розвиток [9].

Функціонування – це підтримка життєдіяльності, збереження функцій, що визначають цілісність системи, якісну визначеність, сутнісні характеристики.

Розвиток регіону можна розглядати як процес, в якому збільшуються його можливості.

Стійкий розвиток – це динамічний процес, в якому соціально-економічні параметри регіону поліпшуються при будь-якому впливі зовнішнього і внутрішнього середовищ.

Сьогодні регіони знаходяться в умовах зростаючої міжнародної та глобальної економічної конкуренції, що ставить нові вимоги до їх конкурентоспроможності. Одним з головних питань у сфері організації системи управління регіонами стає здатність ефективно розпоряджатися наявними ресурсами територій. Це слід враховувати, коли мова йде про необхідність комплексної господарської модернізації регіонів, побудови відповідної стратегії та планування заходів, спрямованих на її реалізацію [4].

Згідно з О. Л. Ворсовським еволюцію виникнення поняття «потенціал» умовно можна поділити на чотири етапи [3, с. 42]:

I. Спочатку термін «потенціал» використовувався в точних науках, таких як фізика, математика, хімія. Вживалися такі поняття, як «електричний потенціал», «магнітний потенціал», «хімічний потенціал». Наприклад, електричний потенціал являє собою кількість енергії, яку накопичила система і яку вона спроможна реалізувати в роботі;

II. Поняття потенціал знаходить своє практичне застосування при дослідженні різних галузей виробництва. У цей час широко використовуються такі поняття, як «економічний потенціал країн», «народногосподарський потенціал» тощо;

III. Використання терміну потенціал зміщується у бік дослідження господарсько-економічного потенціалу. З'являються такі терміни, як «виробничий потенціал», «господарський потенціал» та «економічний потенціал»;

IV. Одержала подальший розвиток концепція господарсько-економічного потенціалу. У цей період науковці приділяють увагу дослідженню конкурентоспроможного потенціалу, стратегічного потенціалу, трудового потенціалу, інформаційного потенціалу тощо.

У науковій літературі трактування самого поняття «потенціал» є неоднозначним. Від того що вкладається у розуміння змісту самого терміну залежить вибір подальших шляхів його формування та нарощення. «Потенціал» походить від латинського слова «potential», що в перекладі означає силу. У вітчизняній економічній літературі потенціал означає можливість, наявні сили, рівень потужності у будь-якому відношенні, сукупність засобів, необхідні для чого-небудь [13].

У тлумачному словнику потенціал визначено як «сукупність усіх наявних продуктивних сил, що можуть бути використані в будь-якій галузі, сфері» [2].

Хомяков В.І. та Бакум В.І. визначають потенціал як «джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути приведеними в дію, використані для вирішення якоїсь задачі, досягнення певної цілі, можливості окремої особи, суспільства, держави, підприємства в певній галузі» [17].

На думку Д. К. Шевченка, потенціал – це сукупність виробничих ресурсів, з'єднаних в процесі виробництва, що володіють певними потенційними можливостями у виробництві матеріальних благ і послуг [19].

Аналіз публікацій, присвячених поняттю «потенціал», дозволив виділити ряд підходів до розуміння його сутності:

- системний підхід – розглядає можливості й резерви регіону як відкритої соціально-економічної системи;
- відтворювальний підхід – орієнтований на постійне перетворення стану економічної системи з приводу формування бюджетних доходів та їх постійного зростання;
- ресурсний підхід – основними елементами потенціалу виділяють наявність ресурсної складової та потенційної можливості її використання [9].

Характеризуючи потенціал особливу увагу необхідно приділяти підходам до його класифікації, що дозволить підвищити якість управління цим потенціалом. Наведені класифікаційні ознаки повною мірою відповідають вимогам господарського потенціалу регіону.

Розглянемо види потенціалу, які відповідають восьми класифікаційним ознакам:

- за рівнем абстрагування – психофізіологічний, соціокультурний, економічний, природний та людський;
- залежно від рівня агрегованості оцінки – світового господарства, національної економіки, галузевий потенціал, регіональний, територіальний, потенціал об'єднань підприємств, підприємств і їх структурних підрозділів та потенціал виробничих ділянок і робочих місць;
- за галузевою приналежністю – промисловий (харчова), сільсько-господарський, транспортно-комунікаційний, науковий, будівельний;
- за мірою реалізації – фактичний (реалізований), перспективний;
- за напрямком діяльності – експортний та імпортерний;
- за елементним складом – потенціал оборотних фондів, потенціал основних фондів, науково-технічний потенціал, потенціал нематеріальних активів, організаційно-управлінський потенціал, трудовий потенціал;
- за видом середовища – внутрішній та зовнішній;
- за функціональною сферою виникнення – виробничий, науково-технічний, маркетинговий та інфраструктурний.

Отже, дослідивши основні підходи авторів до поняття потенціал ми можемо запропонувати своє визначення потенціалу регіону.

Потенціал регіону – це сукупність засобів та ресурсів, які забезпечують розвиток і функціонування господарського комплексу. Дослідивши спеціалізовану літературу, монографічні видання, присвячені вивченню господарського потенціалу регіонів, виділено такі підходи до трактування сутності терміну господарського потенціалу різними дослідниками.

Розглянемо погляди сучасних науковців на визначення сутності поняття господарського потенціалу регіону.

Господарський потенціал у більшості випадків розглядають як сукупну здатність економіки та її галузей, підприємств, господарств здійснювати виробничо-господарську діяльність, випускати продукцію, товари і послуги, задовольняти запити населення, суспільні потреби, забезпечувати розвиток виробництва і потреби споживача. Виходячи з такого визна-

чення, господарський потенціал регіону залежить від забезпеченості його природними ресурсами, засобами виробництва, трудовим і науково-технічним потенціалом, накопиченим національним багатством, від рівня розвитку міжнародних зв'язків [11].

Фісун К. А. під господарським потенціалом регіону розуміє структуровану сукупність різних ресурсів, що становлять фундамент економіки регіону, які мають просторове розміщення і часовий характер, визначають стан і перспективи розвитку території [16].

Кленін О.В. під господарським потенціалом підприємства пропонує розуміти його сукупні можливості формувати і максимально задовольняти існуючий попит в товарах і послугах в процесі виробничих й господарських (реалізаційних, фінансово-економічних) відносин з приводу оптимального використання наявних ресурсів [8].

На думку О. М. Любченко, господарський потенціал регіону може бути охарактеризований, з одного боку, як досягнутий рівень соціально-економічного розвитку, з іншого боку – з огляду на можливості його подальшого нарощення при наявності певних ресурсів й умов. Величина й динаміка зміни господарського потенціалу визначається трьома групами залежностей: кількісними і якісними характеристиками складових потенціалу; взаємозв'язками між підсистемами (системною якістю); впливом зовнішніх факторів [10].

Талах В.І вважає, що під господарським потенціалом слід розуміти здатність соціально-економічної формації досягнути у майбутньому поставлену перед суспільством мету при оптимальному використанні всіх видів ресурсів [15].

Чушенко В. О. запропонував таке визначати поняття господарського потенціалу як сукупність ресурсів і властивостей, які можуть бути використані в певному часовому періоді та забезпечують можливість стійкого і ефективного функціонування соціально-економічної системи в мінливих зовнішніх умовах [18].

Казимирчук А.М. вважає, що господарський потенціал – це дуже складне поняття, яке характеризується чисельністю населення, режимом його відтворення, статеві-віковою структурою, особливостями системи розселення, рівня урбанізації, рівнями освіти і професійної кваліфікації, доходів та витрат, життєвим рівнем населення, забезпеченістю соціальними послугами тощо. В умовах посилення глобалізаційних процесів та фінансової нестабільності зростає роль регіональних фінансів, а сфера їх застосування розширюється. Питання

нарощення фінансових можливостей території (регіону) та підвищення ефективності використання наявних ресурсів набувають особливої ваги в рамках функціонування господарського регіону [7].

Ефективність господарського потенціалу забезпечується за наявності впливу певних чинників, які належать до економічної, соціальної та екологічної складових. Основними чинниками ефективності господарського потенціалу регіону є технологічного стану та виробничої діяльності, інвестиційно-інноваційної діяльності, охорони здоров'я, освіти і науки, а також природні та екологічні чинники.

Сформулюємо наступні принципи формування та функціонування господарського потенціалу регіону [12]:

- принцип корисності, тобто формування господарського потенціалу регіону обумовлено вимогами випуску суспільно-необхідної продукції у відповідності до потреб ринку за умови забезпечення високої ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції;

- принцип збалансованості системи, тобто господарський потенціал регіону, як складна соціально-економічна система, поєднує у собі структуровану сукупність ресурсів, які забезпечують прибутковість функціонування системи;

- принцип відповідності стратегічним цілям, тобто функціонування господарського потенціалу регіону орієнтовано на забезпечення найефективнішого використання усіх його наявних та потенційних можливостей з метою сталого економічного розвитку регіону;

- принцип ефективного використання, тобто господарський потенціал регіону як операційна система є керованою відкритою системою, яка забезпечує максимізацію ефекту «входу» та «виходу» системи.

Господарський потенціал регіону є об'єктом управління. Управління стійким розвитком регіону направлене на найраціональніше використання наявних ресурсів і отримання максимального ефекту. У наш час господарський потенціал регіону не є величиною постійною. Виходячи з цього, можна стверджувати, що господарський потенціал регіону слід розглядати як систему, що включає підсистеми нижчого рівня, відповідає принципам взаємозаміни і взаємодоповнення. Властивість взаємозаміни ресурсів припускає можливість компенсації певного ресурсу іншим у разі його зменшення (зникнення). Взаємодоповнення, у свою чергу, припускає зв'язане збільшення ресурсів у системі регіону [9].

На формування та ефективне використання господарського потенціалу регіону впливає ціла низка факторів. Вони є сукупністю аргументів (причин), що зумовлюють особливості розвитку та використання ресурсної бази в конкретному регіоні, визначають кількісні та якісні характеристики видів господарської діяльності, впливають на обсяги і напрями господарської діяльності, на визначення пріоритетів і є практичним інструментом вирішення господарських завдань. Так, наприклад, до основних зовнішніх факторів формування і розвитку господарського потенціалу окремого регіону відносяться політичні, правові, господарські, соціальні, технологічні та інші сили впливу зовнішніх систем, які обмежують або стимулюють його функціонування. До внутрішніх факторів можна віднести: здатність накопичувати, закріплювати і використовувати інформацію; рівень технологічного розвитку виробництва; соціальні умови існування населення; рівень освіти в регіоні тощо [1].

Основними проблемами формування господарського потенціалу регіонів на даний час є [14]:

- великий дефіцит власних джерел формування ресурсів у регіонах, що викликаний, наперед всього, низькою ефективністю виробництва і глибоким падінням показників в реальному секторі економіки внаслідок економічної кризи;

- деформація у реальному секторі між сферами економічної діяльності (переважна спеціалізація держави на галузях важкої промисловості) та в міжгалузевому співвідношенні цін;

- відсутність розширеного відтворення основного капіталу, недостатня частка його чистого нагромадження;

- недостатня привабливість країни для іноземних інвесторів внаслідок мінливості економічної політики та відсутності стабільних пріоритетів у здійсненні регіональної інвестиційної політики;

- розподіл бюджетних фінансових ресурсів та ресурсів з іноземних джерел по регіонах без врахування їх нерівномірного, диспропорційного соціально-економічного розвитку;

- недостатньо розвинений ринок капіталів;

- недосконалий механізм довгострокового кредитування підприємств регіону та інші.

Отже, потенціал регіону – це сукупність засобів та ресурсів, які забезпечують розвиток і функціонування господарського комплексу. Під господарським потенціалом регіону слід розуміти комплексне поняття, що включає в себе певні сукупності потенціалів регіону, за-

лежно від особливостей розвитку території регіону, а також відповідних механізмів і часу їх залучення в господарський оборот з метою підвищення рівня конкурентоспроможності й господарського розвитку регіону. Основними чинниками ефективності господарського потенціалу регіону є технологічного стану та виробничої діяльності, інвестиційно-інноваційної діяльності, охорони здоров'я, освіти і науки, а також природні та екологічні чинники.

Висновки. Отже, науковий і практичний зміст господарського потенціалу регіону необхідно розглядати як регіональний господарський комплекс, що являє собою велику і розгалужену територіально-економічну систему. Етимологічну сутність господарського потенціалу регіону слід розглядати з позицій системного підходу. Потенціал регіону – це сукупність засобів та ресурсів, які забезпечують розвиток і функціонування господарського комплексу. Під господарським потенціалом регіону слід розуміти комплексне поняття, що включає в себе певні сукупності потенціалів регіону, залежно від особливостей розвитку території регіону, а також відповідних механізмів і часу їх залучення в господарський оборот з метою підвищення рівня конкурентоспроможності й господарського розвитку регіону. Основними чинниками ефективності господарського потенціалу регіону є технологічного стану та виробничої діяльності, інвестиційно-інноваційної діяльності, охорони здоров'я, освіти і науки, а також природні та екологічні чинники.

Література

1. Бульда С. О. Фактори впливу на формування і використання ресурсного потенціалу регіону / С.О. Бульда // Наукові праці МАУП. – 2011. Вип. 330. – С. 97-102.
2. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Бусел. – К.. 2002. – 902 с
3. Ворсовський О. Л. Теоретико-методологію основи потенціал) підприємства / О.Л. Ворсовський // Економіка та держава. – 2008. – № 8. – С. 42-44.
4. Гедз М. Й. Сутність та структура соціально-економічного потенціалу модернізації регіонів / М.Й. Гедз // Розвиток та формування економіки та соціології праці, – 2012. – №2 (6). – С. 33-38
5. Данилишин Б. М. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів / Б. М. Данилишин, Л.Г. Чернюк, М.І. Фащевський. Черкаси: ЧДТУ, – 2006. – 315 с.
6. Дорогунцов С. І. Теорії розміщення проду-

ктивних сил і регіональної економіки / С. І. Дорогунцов, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. К.: СТАФЕД-2, – 2001. – 43 с.

7. Казимирчук А.М. Економічний потенціал регіону: сутність, чинники впливу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: conference.nuos.edu.ua

8. Кленін О.В. Виробничо-господарський потенціал промислового підприємства: аналіз підходів / О.В. Кленін // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 2 (16). – С. 50-54

9. Коритько Т. Структура соціально-економічного потенціалу стійкого регіонального розвитку / Т. Коритько // Галицький економічний вісник. – 2012. – №5(38). – С. 95-102.

10. Любченко О. М. Соціально-економічний потенціал регіону поняття, структура, генезис О. М. Любченко // Формування ринкової економіки: наук. зб. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. ред. О. О. Беляєв. – 2010. – Вип. 23. – С. 202–209.

11. Макаренко М. В. Управління економічним потенціалом регіону як основою формування конкурентних переваг регіону / М.В. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 4. – С. 217-224.

12. Метеленко Н. Г. Виробничий потенціал як фактор забезпечення розвитку внутрішнього господарського механізму промислових підприємств / Н. Г. Метеленко // Ефективна економіка. – 2010. – №7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=261>

13. Петрович Й. М. Економіка виробничого підприємництва: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Вид-во «Знання», – КОО. – 2001. – 405 с.

14. Талах В. І. Методологічні засади дослідження чинників формування, використання та відтворення економічного потенціалу регіону // Економічні науки. 2011. Випуск 8 (29). Ч.4. Серія «Облік та фінанси». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal>

15. Талах В.І. Економічний потенціал регіону як об'єкт теоретичних досліджень / В. І. Талах // Економічний форум, – 2011. – №1. – С. 42-44.

16. Фісун К. А. Методологія програмування розвитку регіонів України / К. А. Фісун. Харків, – 2007. – 401 с.

17. Хомяков В.І. Управління потенціалом підприємства / В.І. Хомяков, І.В. Бакум. К.: Кондор. – 2007. – 400 с

18. Чушенко В. О. Соціально-економічний потенціал як інструмент управління регіональним розвитком / В. О. Чушенко // Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]. Економічні науки. – 2014. – Вип. 27. – С. 287-292

19. Шевченко Д.К. Проблема ефективності використання економічного потенціала / Д. К. Шевченко. Владивосток: ДГУ. – 1984. – 235 с.

Reference

1. Bul'da S. O. Faktory vplyvu na formuvannya i vykorystannya resursnoho potentsialu rehionu / S.O. Bul'da // Naukovi pratsi MAUP. – 2011. Vyp. 330. – S. 97-102.

2. Busel V. Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy / V. Busel. – K. 2002. – 902 s

3. Vorsovs'kyn O. L. Teoretyko-metodolopchyu osnovy potentsial) pidpryyemstva / O.L. Vorsovs'kyy // Ekonomika ta derzhava. – 2008. – # 8. – S. 42-44.

4. Hedz M. Y. Sutnist' ta struktura sotsial'no-ekonomichnoho potentsialu modernizatsiyi rehioniv / M.Y. Hedz // Rozvytok ta formuvannya ekonomiky ta sotsiolohiyi pratsi, – 2012. – #2 (6). – S. 33-38

5. Danylyshyn B. M. Sotsial'no-ekonomichni problemy rozvytku rehioniv / B. M. Danylyshyn, L.H. Chernyuk, M.I. Fashchevs'kyy. Cherkasy: ChDTU, – 2006. – 315 s.

6. Dorohuntsov S. I. Teoriyi rozmishchennya produktyvnykh syl i rehional'noyi ekonomiky / S. I. Dorohuntsov, Ya.B. Oliynyk, A.V. Stepanenko. K.: STAFED-2, – 2001. – 43 s.

7. Kazymyrychuk A.M. Ekonomichnyy potentsial rehionu: sutnist', chynnyky vplyvu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: conference.nuos.edu.ua

8. Klenin O.V. Vyrobnycho-hospodars'kyy potentsial promyslovoho pidpryyemstva: analiz pidkhodiv / O.V. Klenin // Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrainy. – 2009. – # 2 (16). – S. 50-54

9. Koryt'ko T. Struktura sotsial'no-ekonomichnoho potentsialu stiykoho rehional'noho rozvytku / T. Koryt'ko // Halyts'kyy ekonomichnyy visnyk. – 2012. – #5(38). – S. 95-102.

10. Lyubchenko O. M. Sotsial'no-ekonomichnyy potentsial rehionu ponyattya, struktura, henezys O. M. Lyubchenko // Formuvannya rynkovoyi ekonomiky: nauk. zb. / M-vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. V. Het'mana»; vidp. red. O. O. Byelyayev. – 2010. – Vyp. 23. – S. 202–209.

11. Makarenko M. V. Upravlinnya ekonomichnym potentsialom rehionu yak osnovoyu formuvannya konkurentnykh perevah rehionu / M.V.

Makarenko // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2012. – # 4. – S. 217-224.

12. Metelenko N. H. Vyrobnychyy potentsial yak faktor zabezpechennya rozvytku vnurishn'oho hospodars'koho mekhanizmu promyslovykh pidpryyemstv / N. H. Metelenko // Efektyvna ekonomika. – 2010. – #7. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=261>

13. Petrovych Y. M. Ekonomika vyrobnychoho pidpryyemnytstva: navch. posib. 2-he vyd., pere-rob. i dop. Kyiv : Vyd-vo «Znannya», – KOO. – 2001. – 405 s.

14. Talakh V. I. Metodolohichni zasady doslidzhennya chynnykiv formuvannya, vykorystannya ta vidtvorennya ekonomichnoho potentsialu rehionu // Ekonomichni nauky. 2011. Vypusk 8 (29). Ch.4. Seriya «Oblik ta finansy». [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.nbu.gov.ua/portal>

15. Talakh V.I. Ekonomichnyy potentsial rehionu yak ob'yekt teoretychnykh doslidzhen' / V. I. Talakh // Ekonomichnyy forum, – 2011. – #1. – S. 42-44.

16. Fisun K. A. Metodolohiya prohramuvannya rozvytku rehioniv Ukrayiny / K. A. Fisun. Kharkiv, – 2007. – 401 s.

17. Khomyakov V.I. Upravlinnya potentsialom pidpryyemstva / V.I. Khomyakov, I.V. Bakum. K.: Kondor. – 2007. – 400 s

18. Chushenko V. O. Sotsial'no-ekonomichnyy potentsial yak instrument upravlinnya rehional'nym rozvytkom / V. O. Chushenko // Naukovyy visnyk [Bukovyns'koho derzhavnoho finansovo-ekonomichnoho universytetu]. Ekonomichni nauky. – 2014. – Vyp. 27. – S. 287-292

19. Shevchenko D.K. Problema efektyvnosti yspol'zovannya ekonomycheskoho potentsyala / D. K. Shevchenko. Vladyvostok: DHU. – 1984. – 235 s.

Машика А. В. Особенности исследования теоретико-прикладного аспекта хозяйственного потенциала Карпатского региона

Выявлены особенности исследования теоретико-прикладного аспекта хозяйственного потенциала Карпатского региона. Выделены особо значимые аспекты системного подхода в рамках региональных исследований. Установлено, что единственным методологическим средством, позволяющим учесть специфику подобного объекта, оценить существенные внутренние и внешние связи является системный подход. Исследовано значение системного анализа для регионального хозяйственного потенциала и обусловлено необходимость учета в исследованиях специфических особенностей современных теоретических и практических задач. Прослежены эволюцию возникновения понятия «потенциал». Рассмотрены виды потенциала, которые соответствуют восьми классификационным признакам: по уровню абстрагирования, в зависимости от уровня агрегированности оценки, по отраслевой принадлежности; мерою реализации, по направлению деятельности, по элементным составом, по виду среды, по функциональному сферой возникновения. Также автор исследовала основные проблемы формирования хозяйственного потенциала регионов.

Ключевые слова: хозяйственный потенциал; Карпатский регион; системный подход; управления хозяйственным потенциалом.

Mashika Hanna. The peculiarities of the research of the theoretical and applied aspect of the economic potential of the Carpathian region.

In this article it has been revealed the peculiarities of the research of the theoretical and applied aspect of the economic potential of the Carpathian region. It has been outlined the especially significant aspects of the systematic approach in terms of regional studies, among which there is the fact that natural, economic and social processes not seldom run in the region slowly. The systematic approach, which offers an advantage of the possible abrupt “acceleration” with time, appears to be practically the only method for solving predicted tasks. Moreover, the studied objects in the economy of the region have extremely complicated structure, which consists of a vast number of interrelated components. The only methodological way allowing us to take into consideration the specifics of such an object to estimate crucial internal and external connections is the systematic approach. It has been studied the importance of the systematic analysis for regional economic potential and stipulated for the necessity of accounting in the studies the specific peculiarities of modern theoretical and practical tasks, which consist in the indispensability of: the estimation of more and more sophisticated phenomena and processes, which define characteristics of regions development; the formalization of a big number of various types of information for solving scientific and practical tasks; the prediction of the dynamics of development of processes and phenomena concerning subjects of Ukraine; the formation of the informational system which adequately displays the specifics and tendencies of the regional development. It has been tracked the evolution of appearance the definition “potential”. It can be conditionally di-

vided into four stages: at first the term “potential” was used in exact sciences such as physics, mathematics, chemistry; the definition of potential founds its practical usage in studying different fields of industry; the usage of the term “potential” shifted to studying economic potential; the concept of economic potential got the further development. It has been considered types of potential, which come up to eight classification attributes: by the level of abstraction - psycho-physiological, socio-cultural, economic, natural and human; by the level of aggregation of assessment - the world economy, the national economy, industry potential, regional and territorial potentials of associations of enterprises, enterprises and their structural divisions, and potential of industrial sites and working places; by sectoral affiliation - industrial (food), agricultural, transport and communicational, scientific, and building; by measure of implementation - real (realized), perspective; by course of activity - export and import; by the compound of elements - potential of working capital, potential of fixed assets, scientific and technical potential, potential of intangible assets, organizational and managerial potential, labor potential; by type of environment - internal and external; by functional area of origin - industrial, scientific, technical, marketing and infrastructural. It has been found out that substantial characteristics of the economic potential as a potential of a system object apart from entirety are: complexity caused by variety of potential elements and their interaction between each other, what means the number of ways of systematic presenting of the region potential has no limits; structure characterizing the internal order and certain hierarchy of potential elements; proportionality, which suggests potential elements to stay in the system in certain correlation and proportionality; openness, which means that potential subdue to the influence of environmental factors. The author has also researched the main problems of formation economic potential of the regions, among which there are: huge deficit of its own sources for forming the resources in the region, which is evoked, first of all, by low production effectiveness and radical drop of indexes in the real sector of economy because of economic crisis; deformation in the real sector between spheres of economic activity (mostly, specialization of the country on heavy industries) and in the inter-industrial price ratio; absence of expanded reproduction of the fixed capital, lacking share of its net accumulation; insufficient attractiveness of the country for foreign investors as a result of changing economic policy and absence of stable priorities in performing regional investment policy; allocation of budget financial resources and resources from foreign sources in every region regardless their uneven and disproportionate socio-economic development; insufficiently developed capital market; imperfect mechanism of long-term loans for enterprises in the region; and others.

Keywords: economic potential; Carpathian region; systematic approach; management of economic potential.

УДК 504.062.2 : 615.838] (477.72)

ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ ЛІКУВАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ДНІПРОВСЬКОЇ БЕРЕГОВОЇ ЗОНИ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Нікіпелова О.М., Кисилевська А.Ю., Сторчак О.В., Захарченко Є.А.

Державна установа «Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України»,

E-mail: mrik@kurort.odessa.net

Використання природних лікувальних ресурсів Дніпровської берегової зони Херсонської області розкриває можливості розширення їх практичного використання, шляхом впровадження нових методик у практику санаторно-курортного лікування для підвищення лікувально-оздоровчого потенціалу.

Ключеві слова: Херсонська область, Дніпровська берегова зона, природні лікувальні ресурси, лікувально-оздоровчий потенціал.

Вступ. Україна – одна з держав, особливо багатих на природні лікувальні ресурси (ПЛР), які можна використовувати з метою охорони здоров'я населення. Практичне використання ПЛР ґрунтується на глибинах теоретичних здобутків в сфері курортології та практичних розробках на їх основі. Гідний внесок в розвиток курортної справи робить вітчизняна курортологічна наука, яка має глибокі корені та багаті традиції. За останні десятиріччя розвиток курортології характеризується значними дослідженнями, які дають змогу розширити діапазон практичного використання ПЛР та преформованих засобів, впроваджуючи нові методики санаторно-курортного лікування. Курортне лікування стало важливою складовою сучасної медицини, активно сприяє зниженню захворюваності населення, фізичній та соціальній реабілітації, відновленню працездатності людей після багатьох хвороб.

Аналіз попередніх досліджень. Дослідженням фізико-географічної та гідрогеологічної характеристик території Херсонської області в останні десятиріччя приділяється достатньо уваги. У 2003-2013 рр. проводились комплексні дослідження ПЛР Херсонської області [2, 3, 5, 7, 8].

Постановка завдання. Розширити практичне використання ПЛР та преформованих засобів Дніпровської берегової зони Херсонської області. Впроваджувати нові методики у практику санаторно-курортного лікування для підвищення лікувально-оздоровчого потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Дніпровська берегова зона Херсонської області – одне з унікальних місць для відпочинку і оздоровлення. Унікальне поєднання різноманітних форм рельєфу і мікрокліматичних умов на малій території додають береговій зоні півдня Херсонської області особливу неповторність.

Дніпровська берегова зона Херсонської об-

ласті володіє багатими природними лікувальними та рекреаційними ресурсами. Тут вдало поєднуються тепле Чорне море, піщані пляжі і сприятливі кліматичні умови. Вздовж морського узбережжя багато піщаних островів, півостровів, кіс, мілководних заток, на території широко розповсюджені різноманітні гідрохімічні групи мінеральних вод, лікувальні грязі (пелоїди) (рис. 1).

ДУ «УкрНДІ МР та К МОЗ України» проведено комплексну роботу по аналізу фізико-географічних та гідрогеологічних умов Дніпровської берегової зони Херсонської області, родовищ та проявів ПЛР [1, 5, 6, 7, 9]. Впродовж 2003-2013 рр. було виконано комплекс досліджень, за результатами яких було надано 12 сучасних медичних (бальнеологічних) висновків, проведено науково-експериментальне обґрунтування ефективності та безпечності ПЛР, можливості їх застосування в санаторно-курортній та позакурортній практиці, як то – промислове фасування мінеральних вод, лікувальних грязей (пелоїдів), виготовлення преформованих засобів тощо. На сьогодні в області здійснюється фасування тільки мінеральної природної столової води «Каховка» з мінералізацією 0,5-0,9 г/л [7]. В санаторії «Гопрі» у лікувальній практиці використовуються мулові сульфідні пелоїди при зовнішньому застосуванні [5, 7].

На території півдня Херсонської області впродовж різних років геологорозвідувальними експедиціями було проведено пошукові роботи на мінеральні води. Води з мінералізацією більш 35 г/л розкрито у Голопристанському районі свердловинами в м. Залізний Порт, в інтервалі глибин 382-396 м, в с. Облої – свр. № 6 – в інтервалі глибин 1396-1430 м [5, 7].

Мінеральні води у м.Хорли з мінералізацією 5,39 г/л хлоридного натрієвого типу, які